

Studiegæld

Om grundvilkåret for den amerikanske drøm

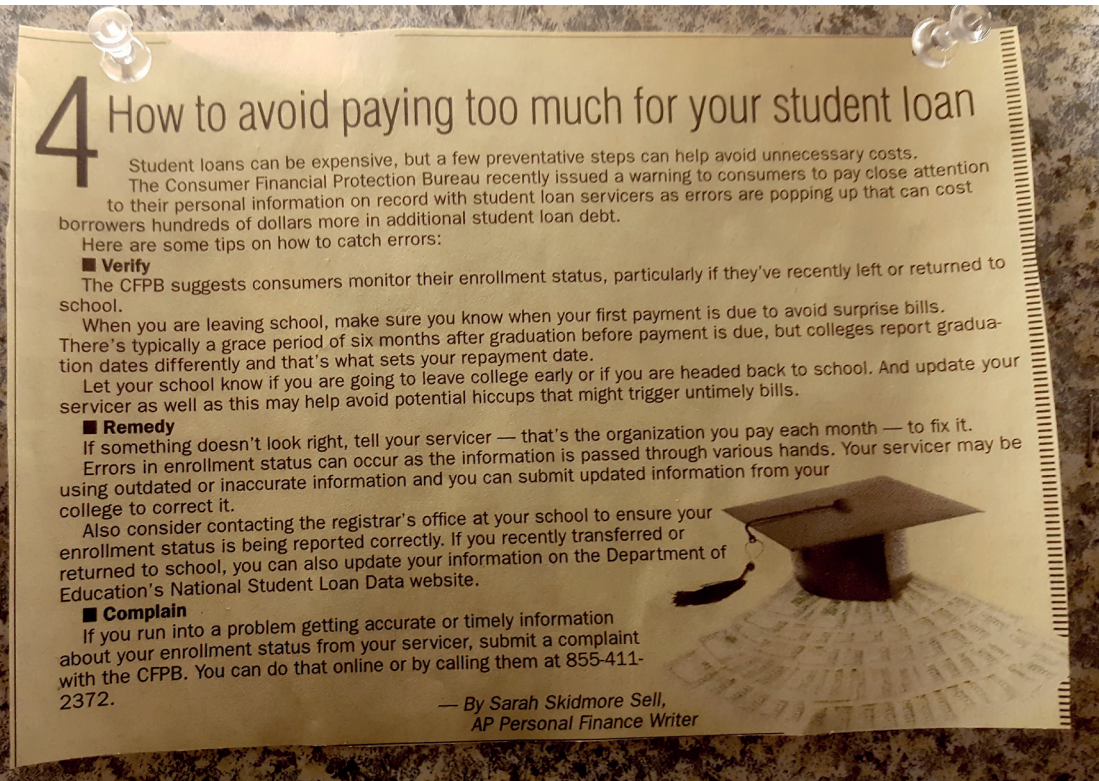
Af Mathias Sosnowski Krabbe

På baggrund af et antropologisk feltarbejde i Wisconsin i USA fra august til november 2017 udforsker denne artikel, hvordan nuværende og tidligere amerikanske universitetsstuderende forholder sig til deres studiegæld. Samtalepartnere i artiklen er nogle af USA's i alt 44 millioner skyldnere med studiegæld.

En videregående uddannelse udgør for mange amerikanere den største udgift i deres liv næst efter et huskøb. For at betale for undervisningsafgifter, som i perioden mellem 1988 og 2018 er steget med mere end 200 procent især som et resultat af nedskæringer i offentlige tilskud, tyr flere og flere studerende til statslige og private studielån. Det har indtil videre resulteret i, at cirka 70 procent af alle universitetsstuderende dimitterer med studiegæld, som i gennemsnit løber op i 261.000 kroner. Med i alt 44 millioner skyldnere har den samlede studiegæld i USA således oversteget ni tusinde milliarder kroner, og denne situation debatteres heftigt blandt studerende, forskere, nyhedsmedier og politikere. Der debatteres blandt andet, hvorvidt denne situation er en krise, der venter på at ske, eller om den gennemsnitlige studiegæld i realiteten er en god investering, hvis man ser på den samlede indkomst over en livstid i modsætning til dem, der ikke har en videregående uddannelse. I denne forbindelse er det vigtigt at understrege, at mine samtalepartners fremtid ikke nødvendigvis står skrevet i sten, blot fordi de har studiegæld. Ligeledes er de oplevelser, narrativer og holdninger, jeg fremhæver i denne artikel, baseret på specifikke etnografiske nedslag i folks hverdagsliv, og afspejler således ikke nødvendigvis alle de millioner af amerikanere, som har studiegæld.

Under feltarbejdet boede jeg sammen med en amerikansk familie nær Lake Michigan. Det er især via familien, at jeg kom i kontakt med mine samtalepartnere, som jeg besøgte på arbejdspladser, caféer, i private hjem, på klubber og i storcentre. Jeg foretog i alt 20 interviews med studerende og dimittender. Fælles for mine samtalepartnere var, at de – ligesom de fleste amerikanske studerende – var indskrevet på et offentligt universitet, som typisk

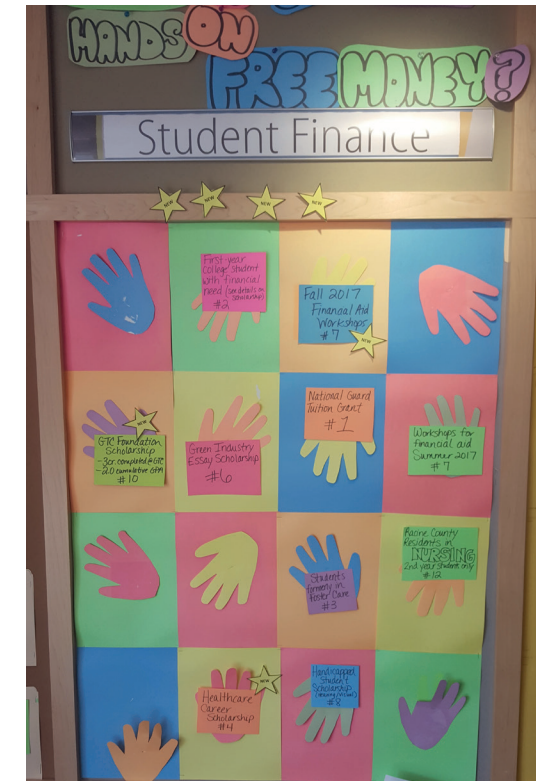
er billigere end private universiteter. Ud over private og offentlige universiteter findes der også såkaldte colleges, som er billigere end universiteter, og som højst tilbyder bacheloruddannelser. Én af mine samtalepartnere valgte at tage de første par år af sin uddannelse på et college for derefter at skifte til et dyrere og mere anerkendt offentligt universitet, hvorfra hun så ville modtage sit diplom. Ved at navigere mellem forskellige typer af uddannelsesinstitutioner kunne hun dermed få sit uddannelsesbevis billigere.

Gode råd om studielån på opslagstavle på universitet.

De fleste af mine samtalepartnere tilhørte den såkaldte middelklasse. På den måde tjente deres forældre for meget til at kvalificere til stipendier baseret på deres socioøkonomisk situation, men samtidig for lidt til at kunne betale for hele deres børns uddannelse. Således definerer jeg mine samtalepartnere tilhørsforhold til middelklassen ud fra deres *forældres* kapacitet – eller mangel på samme – til at finansiere deres børns uddannelse (typisk en fireårig bacheloruddannelse, en såkaldt *undergraduate degree*). Denne definition af middelklasse ses også i antropologen Caitlin Zalooms bog *Indebted: How Families Make College Work at Any Cost* fra 2019, hvortil hun har foretaget 160 interviews med både studerende og forældre.

I det statslige lånesystem er der en indbygget forventning om, at familier med en årlig husstandsindkomst over en vis grænse kan betale for deres børns uddannelse. Ofte har disse familier dog i praksis ikke råd til at betale undervisningsafgifter og har ej heller oprettet en opsparing til deres børn, hvorfor mange studerende er nødsaget til at optage store lån fra både statslige og private udbydere for at finansiere deres uddannelse. Samtidig har langt de fleste studerende et eller flere studiejobs samtidig med, at de låner penge.

Opslagstavle på et universitet.

Min ældste samtalepartner, Sarah, var i starten af 60'erne og arbejdede som dyrlæge. Vi sad indenfor på det universitet, hvor hun arbejdede på deltid som underviser, når hun ikke var på arbejde i sin klinik. Gennem vinduerne kunne vi se travle studerende komme gående til og fra undervisning. Sarah huskede en tid, hvor mange havde råd til at sende deres børn på universitetet uden at låne penge, fordi børnene selv kunne tjene pengene til at tage af sted: "Men ingen kan gøre det nu. Selv hvis studerende arbejder, mens de går i skole, så kan de ikke tjene nok penge til at betale for blot ét semester. Det kan ikke lade sig gøre".

Studerende på vej til og fra forelæsning.

En anden af mine samtalepartnere, Cassandra, var for nyligt dimitteret fra universitetet og opsummerede sin situation således: “Jeg forventede, at jeg ville være i stand til at betale for mit universitet og gøre de samme ting, mine forældre gjorde, og at så længe jeg havde et job, mens jeg studerede og arbejdede virkelig hårdt, så ville jeg være i stand til at betale for universitetet, eller i det mindste komme ud med en overskuelig mængde af gæld. Men det var ikke tilfældet”. Cassandras forældre havde selv taget studielån med variable renter, mens de tog deres uddannelser,

og de havde derfor rådgivet Cassandra til at gøre det samme. Men især på grund af højere undervisningsafgifter, end da hendes forældre studerede, samt højere renter, som nåede op på hhv. 10 og 7 procent, endte Cassandras samlede studiegæld på cirka 783.000 kroner, da hun dimitterede uden et job på hånden. Under vores samtale sammenlignede hun sig med de af hendes venner, der ikke have optaget studielån, og som derfor var i stand til at tage ulønnede praktikophold for at styrke deres karriemuligheder og få en fod indenfor i de virksomheder, de drømte om at arbej-

de for. Dette var ikke en mulighed for Cassandra, fordi hun skulle påbegynde tilbagebetalingen af sin gæld straks efter dimissionen. For at skære sine udgifter ned, flyttede hun derfor tilbage til sine forældres hus, som lå i et udkantsområde med – opdagede Cassandra – kun få ledige stillinger.

Cassandras historie illustrerer en vigtig pointe, som beskrives af sociologen Melinda Cooper i bogen *Family Values*, nemlig at studiegæld og finansiering af uddannelse er relationel og en sag for familien, som binder generationer sammen i gensidig forpligtelse og afhængighed. I sin analyse af det politiske landskab i USA forsøger Cooper at afdække den historiske udvikling, som har ført til et samarbejde mellem konservative og neoliberale politikere. Ved at gennemgå historiske og politiske dokumenter illustrerer Cooper, at særligt én værdi var medvirkende til at forme en stærk alliance mellem konservative og neoliberale politikere startende i det 20. århundrede: nemlig familien og familiære forpligtelser. Familien blev set som en

modvægt til den enkeltes afhængighed af velfærdsstaten og dermed som dét middel, der kunne afhjælpe en ekspansion af den offentlige sektor. Cooper argumenterer for, at denne opfattelse stadigvæk i høj grad præger amerikansk politik, herunder institutioner såsom studielånssystemet.

Familiens rolle

John var i midten af 20'erne og næsten færdiguddannet som ingeniør. Vi mødtes på den lokale vandpibe-café, hvor jeg af og til besøgte min værtsfamilies ældste søn, Kevin, som arbejdede der. Lokalet med den dæmpede belysning duftede sødt, var hyggeligt indrettet med puder og tæpper på gulvet, og højttaleren spillede altid den samme playliste fyldt med popsange. John fortalte mig, at han følte sig heldig, når han sammenlignede sig selv med sine søskende. Storesøsteren havde taget mange studielån både fra private banker og fra staten, fordi forældrene ikke havde nogen universitetsopsparring til hende. Hans tvillingbror havde ikke råd til at flytte hjemmefra og blev derfor boende hjemme og tog en relativt billig erhvervsrettet uddannelse. Den eneste grund til, at John fik mulighed for at forfølge sin ambition og flytte til Milwaukee, den største by i staten Wisconsin, var fordi han modtog en forsikringssum i forbindelse med et trafikuheld, hvor Johns far kørte galt i Johns bil. Forsikringspengene gav ham mulighed for at studere. En anden samtalepartner fik tildelt en status som såkaldt *legacy student* og fik dermed rabat på undervisningsafgifterne på et dyrt eliteuniversitet nær Chicago, idet hans mor arbejdede som professor på det pågældende universitet. Andre af mine samtalepartnere havde delvist finansieret deres uddannelse via salg af en arvet familiebolig, via skilsmissegift eller ved at modtage økonomisk støtte fra familie- og stedfamiliemedlemmer. Det relationelle, familiære aspekt af studiegæld er således allestedsnærværende på godt og ondt.

Ligeledes er studielån i stigende grad knyttet til mere end ét individ. For eksempel er det statslige studielån, *Parent PLUS*, den hurtigst voksende type af studielån. Lånet ydes til forældre med børn under uddannelse, som på denne måde kan finansiere alle udgifterne forbundet med deres barns uddannelse. Den øvre grænse for lånet bestemmes udelukkende af beløbet på uddannelsens *cost of attendance*, som blandt andet omfatter undervisningsafgift, bøger samt kost og logi.

Selvom ens forældre har påtaget sig byrden og betalt for ens uddannelse – med eller uden *Parent PLUS* – og man selv er gældfri i kroner og ører, så kan man som studerende eller dimittend alligevel føle, at man bærer rundt på en stor gæld, nemlig gælden til sine forældre. Kevin følte sig eksempelvis i dyb gæld til sine forældre, som havde betalt for hans uddannelse, og dermed havde sikret, at han ikke havde nogen studiegæld. Alligevel havde Kevin regnet ud, at han skyldte dem cirka 650.000 kroner. Han følte sig altså ikke kun forpligtet til eksempelvis at tage sig af sine forældre, når de blev gamle, men også til helt konkret at tilbagebetale det beløb, som han følte var ble-

Markedsføringsmateriale fra forskellige universiteter.

vet ‘spildt’ på ham, eftersom han var endt med at droppe ud af sin uddannelse efter seks år på universitetet.

Selvom han unægteligt havde lært en masse på de seks år, følte Kevin alligevel, at pengene var spildt. Det skyldes især, at han ikke havde opnået en grad, og dermed fået et bevis på sin kunnen. Det er nemlig beviset, der for mange studerende og dimittender lader til at være målet i sig selv. Susan Wright og Cris Shore peger på, at formålet med en universitetsuddannelse i dag ikke kun er at tilegne sig viden, men i højere grad at tilegne sig specifikke færdigheder, der efterspørges af det globale arbejdsmarked. Det er netop disse færdigheder, der gør dimittender til en attraktiv arbejdskraft for virksomheder. Dette konkluderer de på baggrund af et interdisciplinært studie af udviklingen af offentlige universiteter, primært i Europa, Asien og

Stillehavsområdet, og som understøttes af tal og cases fra USA. Set i bakspejlet fortrød Kevin ligefrem, at han havde brugt tid på at deltage i mange fester og begivenheder, og han ville ønske, at han havde været mere moden og mindre “goofy” og “teenage”, inden han påbegyndte sit studium, fordi konsekvenserne ved hans valg påvirkede både ham og hans forældre.

En forgældet drøm

Både Kevin og mange af mine andre samtalepartnere udtrykte en opfattelse af, at en videregående uddannelse var et minimumskrav og en *gateway* til et godt job og en god karriere, og dermed til den såkaldte ‘amerikanske drøm’, som de definerede som dét at have en uddannelse, eje et hus og en bil, og generelt klare sig bedre end forældrene havde gjort. Flere tal-

te i den forbindelse om en *forced timeline*, hvor faserne er givet på forhånd: “tag en uddannelse, optag gæld, find et godt job og tilbagebetal gælden”.

Et tilbagevendende spørgsmål under mit feltarbejde i Wisconsin var, hvorfor så mange mennesker overhovedet valgte at tage en videregående uddannelse, når dette valg for de fleste indebar gældsætning. Men som jeg har antydnet ovenfor, er der mange, som ikke føler, at der eksisterer et egentligt valg. Der er snarere tale om en følelse af, at man er nødt til at tage en lang videregående uddannelse (og dermed gældsætte sig), for at have en chance for at få et godt liv i fremtiden.

Således er der ikke kun negative aspekter forbundet med gælden. Studielån er for eksempel med til midlertidigt at udligne

forskellene mellem studerende fra privilegerede og mindre privilegerede baggrunde, hvilket får universitetet til at fremstå mere meritbaseret, end det er. Det er denne midlertidige udligning, eller oplevelse af lighed, som får det nuværende studielånssystem til at fungere og bestå til trods for, at systemet binder de studerende fast i et kreditor-/debitorforhold. De af mine samtalepartnere, som stadigvæk var studerende, anskuede ikke studielån som et problematisk aspekt, men rettere som et værktøj, der gjorde det muligt at konkurrere på lige fod med andre fra mere privilegerede baggrunde.

Britney italesatte netop dette, da hun nævnte sammenhængen mellem hendes studielån og hendes aspiration for at blive læge. Mens vi sad på en café i Chicago

og drak *bubble tea*, forklarede hun mig sit argument for at gældsætte sig: “Hvad betyder et par lån, hvis de giver mig mere ro til at studere? Selv hvis jeg skal betale mere tilbage på grund af renter, hvad er det så set i forhold til hele min fremtid?”. Ved at tage studielån behøvede hun ikke at have et deltidsarbejde, og dermed havde hun tid til at tage på *job shadowing* hos lokale hospitaler. Med andre ord gav studielån hende muligheden for at udanne sig, *som om* hun var fra en rigere familie. Opfattelsen af, at studieudlån udjævner forskelle, var ikke udbredt blandt de af mine samtalepartnere, som var dimittender, og dermed var kommet ud på den anden side med et diplom og en gæld.

Færdiguddannet med gælden som vilkår

Det er karakteristisk for mange af de dimittender, jeg lærte at kende, at de sammenlignede sig selv med – og følte sig misundelige på – familiemedlemmer, venner og bekendte, som havde kortere uddannelse, mindre eller slet ingen gæld, og som ejede både hus og bil. Denne sammenligning fremkaldte endvidere refleksion over, hvordan deres liv kunne være blevet. Som tidligere nævnt spejlede Cassandra sig eksempelvis i sine venner uden gæld, som

via ulønnede praktikophold var i stand til at påbegynde deres karrierer hurtigere end hende. Sarah, som dimitterede med en studiegæld på 1,3 millioner kroner, var overordnet glad for sin uddannelse, og hvad den havde medført af erfaring, men hun forvissede mig om, at den – rent økonomisk – var en uklog beslutning.

Min samtalepartner, Sandra, som var højgravid og i midten af 30'erne, var økonomisk afhængig af sin mand. Jeg kom i kontakt med hende efter, at en af mine andre samtalepartnere havde nævnt, at jeg burde høre om hendes oplevelser med studiegæld. Hun havde taget en videregående uddannelse og havde studiegæld, og samtidig var hendes nuværende job som talepædagog væsentligt lavere lønnet, end hun havde forventet. Sandras afdrag på sine studielån var så høje, at hun følte sig overbevist om, at hun ikke ville kunne give sit kommende barn de samme økonomiske vilkår, som hun selv var opvokset under. Hendes mand havde kun færdiggjort high school, men tjente alligevel langt flere penge end hende og havde desuden ingen studiegæld. For at få det hele til at hænge sammen, var Sandra i gang med at søge efter et bedre betalt job, selvom hun var glad for sit nuværende job.

Således er man som skyldner kun fri til at leve sit liv inden for det, den italienske filosof Maurizio Lazzarato kalder "tilbagebetalingens rammer". Disse rammer gør, at man er nødt til at indrette sit liv sådan, at man kan afdrage på sin gæld, uanset hvad der sker. Flere af mine samtalepartnere havde da også lagt strategier for deres afdrag. Nogle ville blive boende i deres lille hybel, selvom de ville begynde at tjene penge, andre flyttede hjem til deres forældre for at minimere deres udgifter, og mange søgte jobs, som var uden for deres profession, eller som de var overkva-

lificerede til. En af mine samtalepartnere var direktør for en NGO, som arbejder for at reformere det amerikanske uddannelsessystems lånepolitikker. Efter at have dimitteret fra sin uddannelse i kønsstudier skulle hun hurtigst muligt påbegynde tilbagebetalingen af sit studielån. Hun grinede, da hun indrømmede over for mig, at hendes første job var – modsat af hvad hun havde forventet – hos sin ægtemand.

Alle måtte bruge adskillige kneb for at få hverdagen til at hænge sammen. For i modsætning til andre typer af gæld, så kan studiegæld ikke eftergives som følge af personlig konkurs. I stedet vil et studielån, som der ikke er blevet afdraget på i 270 dage, udløse en række konsekvenser. Ens restskat, overførselsindkomst og løn kan blive tilbageholdt, og i visse stater kan ens akademiske certificeringer fratages midlertidigt. Et stigende antal amerikanere har problemer med at tilbagebetale deres studiegæld, hvilket påvirker deres fremtidsmuligheder negativt i form af, at de har sværere ved at låne penge til eksempelvis at købe bil eller bolig. USA's banker og pengeinstitutter foretager nemlig kreditvurderinger af individer baseret på deres gældshistorik, og hvis man ikke har haft nogen gæld, har man ingen *credit history*, som bankerne kan vurdere. Dermed kan det være svært at få godkendt et lån med en fordelagtig rente.

Dorothy, som havde studeret og arbejdet i udlandet i flere år og nu var hjemvendt til USA, havde fået et kreditkort i gave af sin mor. Moren var rædselsslagen over sin datters fremtidsmuligheder og bekymrede sig over, hvad der ville ske, hvis Dorothy på et tidspunkt skulle låne penge, men ikke ville have mulighed for det grundet en manglende *credit history*. Hvem ville så være villig til at låne hende penge til at købe en bil, et hus eller en behandling

på sygehuset? Dorothy cementerede sin pointe således: "Essensen af at leve et amerikansk liv er din gæld, og måden hvorpå du håndterer den". Dette var også sandt for de studerende og dimittender, som jeg mødte undervejs i mit feltarbejde, idet studiegæld spillede en central rolle i deres liv på godt og ondt. Deres fortællinger bidrager til en dybere forståelse af, hvad det vil sige at optage, leve med, og tilbagebetale studiegæld i en tid, hvor familien spiller en stadig større rolle, og hvor den samlede mængde studiegæld i USA aldrig har været så stor som nu.

Alle fotos er taget af forfatteren.

Forslag til videre læsning

Zaloom, Caitlin (2019) *Indebted: How Families Make College Work at Any Cost*. Princeton University Press.

Wright, Susan og Shore, Cris (2017) *Death of the Public University? Uncertain Futures for Higher Education in the Knowledge Economy*. Berghan Books.

Goldrick-Rab, Sara (2016) *Paying the Price. College Costs, Financial Aid and the Betrayal of the American Dream*. The University of Chicago Press.

Small, Cathy (2005) *My Freshman Year: What a Professor Learned by Becoming a Student*. Cornell University Press.

Om forfatteren

Mathias Sosnowski Krabbe er kandidat i antropologi fra Aarhus Universitet. Mathias er ph.d.-studerende på Max Planck Institute for Social Anthropology. Kontakt: krabbe@eth.mpg.de